

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію

Шевченко Ірини Миколаївни на тему

*«Пропедевтика наукового мовлення молодших школярів
у дослідницькій діяльності в системі Малої академії наук України»,*

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 01
«Освіта/Педагогіка», за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки»

Протягом останніх десятиліть відбуваються складні трансформації та глобалізаційні зміни у науці, соціальному житті загалом і в освіті зокрема. Зроблені вагомі відкриття у сфері науки, стрімко триває технологічний розвиток, створено штучний інтелект, оновилися цілі та методики навчання тощо. У таких динамічних реаліях ХХІ ст. професійно успішною та конкурентоздатною може стати не особистість-енциклопедист / інтелектуал / «носій знань», а людина-дослідник / мислитель.

У зв'язку з цим, сучасна освіта має бути спрямована у майбутнє, готувати молоді покоління до нових умов життя і професійної діяльності, виховувати їх як активних і критично мислячих здобувачів знань, суб'єктів особистісного зростання, пізнання навколишнього світу та себе у ньому. З огляду на це, в останні роки одним з пріоритетів освітніх трансформацій в Україні у контексті євроінтеграції визначено наукову освіту. Вона передбачає, починаючи з дитячих років, створення умов для формування цілісного розуміння особистістю законів, закономірностей і взаємозв'язків функціонування довкілля; розвитку стійкого інтересу до пізнання нового та дослідництва, ціннісних орієнтирів; особистісної самореалізації та професійного самовизначення.

Серед вагомих якостей, на формування яких потрібно звертати увагу в контексті наукової освіти молодих поколінь, особливого значення набуває наукове мовлення, вміння точно, логічно, аргументовано висловлювати думки, належно використовувати терміни в усній і письмовій комунікації. Завдяки високому рівню його сформованості особистість зможе пізнавати навколишній світ, аналізувати, інтерпретувати та обговорювати отриману інформацію, спілкуватися та репрезентувати результати дослідницької діяльності. Для цього варто організовувати різні види мовлення в умовах дослідницького навчання, формувати в учнів лексичні, граматичні, стилістичні вміння і навички.

Вважаємо, що рецензоване дисертаційне дослідження Шевченко І.М. на тему «Пропедевтика наукового мовлення молодших школярів у дослідницькій діяльності в системі Малої академії наук України» виконане відповідно до таких тенденцій реформування української системи освіти у контексті євроінтеграції. Своєчасність та інноваційність дисертаційної роботи не викликає сумніву.

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до тематичного плану наукового дослідження «Форми і методи навчання обдарованої учнівської молоді в умовах реалізації STEM/STEAM-освіти в закладах спеціалізованої освіти наукового спрямування» (державний реєстраційний номер № 0104U005504). Тему затверджено Вченою радою Інституту обдарованої дитини Національної академії педагогічних наук України (протокол № 9 від 03.11.2021 р.).

Дисертаційну роботу, подану на рецензію, виконано відповідно до окреслених завдань, у повному обсязі, у встановлений термін.

Детальне ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи Шевченко І.М. і науковими публікаціями за її темою дає підставу констатувати про належний рівень оволодіння авторкою роботи методологією наукової діяльності та обґрунтованість наукових положень, висновків, які мають значення для подальшого розвитку сучасної педагогічної науки.

Зокрема, відзначимо, що новизна, наукова й практична значущість дисертаційного дослідження збагатила теорію і практику організації дослідницької діяльності молодших школярів як у закладах загальної середньої, так і позашкільної освіти, зокрема у системі МАН України.

Об'єкт, предмет, мета і завдання дослідження, які визначено у дисертації Шевченко І.М., корелюються з обраною темою, є взаємопов'язаними, виваженими й обґрунтованими.

Кількість і повнота висвітлення основних положень, результатів наукового пошуку в публікаціях аспірантки за темою дисертації відповідає чинним вимогам. Основні положення та результати дослідження відображено у 18-ти наукових працях (14 одноосібних), серед них: 4 одноосібні статті у наукових фахових виданнях України категорії В, які внесено до бази даних Index Copernicus; 11 статей і тез в матеріалах всеукраїнських і міжнародних конференцій. Як позитив відзначимо 4 авторські методичні розробки, які увійшли до видань двох навчально-методичних посібників, один з яких схвалено для використання в освітньому процесі» рішенням експертної комісії з позашкільної освіти та зареєстровано у Каталозі надання грифів навчальній літературі та навчальним програмам, а також

двох навчальних програм з позашкільної освіти, одна з яких має гриф МОН для використання в освітньому процесі.

Констатуємо належний рівень оформлення, апробації результатів дослідження, що підтверджено довідками. Основні теоретичні та практичні аспекти кожного розділу дисертаційного дослідження висвітлено в доповідях і повідомленнях на наукових конференціях різного рівня, семінарах. Матеріали дисертації доповідалися та обговорювалися на засіданнях відділів підтримки обдарованості та інноваційного розвитку обдарованості Інституту обдарованої дитини НАПН України. Апробація матеріалів дисертації також відбувалася під час участі в заходах і виконання технічного завдання відділу підтримки обдарованості Інституту обдарованої дитини НАПН України. Апробація результатів також була здійснена у навчально-практичній роботі у якості викладача-тренера у літній науковій школі «Наука в калейдоскопі» (Науковий лицей № 1 імені Б.-І. Антонича, м. Львів, 14.06.2024); під час проведення лекції для студентів наукового гуртка з психології (Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая, м. Київ, 18.04.2024). Теоретичні і практичні результати дослідження апробовані шляхом організації авторських науково-практичних семінарів для вчителів початкової школи, методистів, викладачів гуртків системи МАН України.

Підтримуємо сформульовані у дисертації *наукову новизну* дослідження, підтвердженням якої є те, що *вперше*:

- обґрунтовано теоретичні засади формування наукового мовлення молодших школярів у дослідницькій діяльності, конкретизовані поняття «наукове мовлення учнів», «наукове мовлення молодших школярів» та розкрито поняття «пропедевтика наукового мовлення молодших школярів»;
- з'ясовано та обґрунтовано організаційно-педагогічні та дидактичні умови пропедевтики наукового мовлення молодших школярів у системі Малої академії наук України; визначено критерії, показники та рівні розвитку наукового мовлення молодших школярів (3-4 класів) у контексті дослідницької діяльності;
- розроблено методику пропедевтики наукового мовлення молодших школярів у дослідницькій діяльності, навчальну програму з позашкільної освіти дослідницько-експериментального напрямку 8 з авторськими підрозділами щодо розвитку наукового мовлення молодших школярів.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що розроблений методичний інструментарій:

– методика пропедевтики наукового мовлення молодших школярів; критерії оцінювання розвитку наукового мовлення учнів 3-4 класів;

– навчальна програма з позашкільної освіти дослідницько-експериментального напрямку з авторськими підрозділами щодо формування наукового мовлення молодших школярів.

Теоретичні висновки на основі практичної діяльності та експериментальної роботи можуть бути використані педагогами у діяльності закладів загальної середньої і позашкільної освіти, закладів спеціалізованої освіти наукового спрямування, передусім, у системі МАН України, а також фахівцями, які займаються проблематикою розвитку обдарованих дітей.

Використання робочих аркушів, діагностувальних робочих матеріалів, які за своїм змістом і методичним апаратом відповідають меті і завданням пропедевтики наукового мовлення, можуть бути прикладом для розроблення дидактичних матеріалів для учнів та у підготовці методичних рекомендацій для педагогів.

Продуманою й логічною є структура дисертації, її матеріали викладено послідовно у формально логічний спосіб з дотриманням наукового стилю. Всі розділи дисертації мають внутрішню єдність і завершеність. Зміст дисертаційної роботи Шевченко І.М. представлено в анотаціях українською і англійською мовами, вступі, трьох розділах із підрозділами, висновках, списках використаних джерел (358 найменувань), 8-ми додатках. Загальний обсяг роботи – 375 сторінок, з них 217 сторінок основного тексту. Дисертація містить 17 таблиць, 26 рисунків.

У цілому рукопис дисертації сприймається як цілісне і закінчене дослідження, що містить нові наукові результати та відповідає вимогам до такого роду кваліфікаційних робіт.

На достатньо науковому рівні обґрунтовано вибір теми та її актуальність, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, аргументовано доцільність використання обраних методів дослідження. У науковому апараті дисертації чітко прослідковується науковий задум, що пронизує всі компоненти його структури: актуальність теми, мету, гіпотезу, завдання, методику дослідження, новизну, теоретичну і практичну значущість.

Для досягнення поставлених завдань на різних етапах наукового пошуку дисертантка використала комплекс методів дослідження: теоретичні, емпіричні, експериментальні, статистичні, методологічно й дидактично правильний вибір яких забезпечив вірогідність одержаних наукових результатів. Аналіз методів дослідження показує, що їх використання забезпечило реалізації мети та

досягнення поставлених завдань дослідження, забезпечило наукову новизну та обґрунтованість зроблених узагальнень.

Обґрунтування дисертаційного дослідження є переконливим, містить всі елементи відповідно до чинних нормативних вимог. Викладення основних теоретичних положень і методичних пропозицій проведеного дослідження, результатів експерименту здобувачка здійснила цілісно і комплексно, реалізуючи поставлені завдання.

Структура роботи відповідає науковому апарату, засвідчує якість, логічність, цілісність виконаного дослідження, демонструє доцільність і системність проведення науково-дослідної роботи. Назви розділів відповідають темі роботи. Вони побудовані логічно, у взаємозв'язку між собою. Текст дисертації вирізняється обґрунтованістю, достатнім рівнем аналізу використаних джерел, творчим узагальненням результатів попередніх досліджень з даної проблематики. Слід відзначити наявність авторської позиції щодо способу викладання матеріалу, строгої однозначності у використанні категорійно-понятійного апарату.

У *вступі* рукопису подано всю необхідну інформацію, яка повинна бути представлена в цьому розділі дисертаційної роботи. Зокрема, представлено загальну характеристику дисертаційного дослідження, обґрунтовано вибір його теми, висвітлено зв'язок теми із сучасними дослідженнями, представленими у науковій літературі з визначенням суті наукової проблеми.

Проблематика дослідження корелюється з сучасними теоретико-методичними розробками щодо організації дослідництва дітей і молоді загалом, розвитку наукового мовлення молодших школярів як вагомий характеристики особистості XXI століття у дослідницькій діяльності. Дисертаційна робота спрямована на вирішення проблеми пошуку та впровадження інноваційних педагогічних технологій і методик, спрямованих на розвиток інтересу й здібностей учнів молодшого шкільного віку до дослідницької діяльності, виховання творчої особистості та імплементацію наукової освіти в сучасний освітній процес.

Відповідно до мети дослідження сформульовано завдання, результати розв'язання яких викладено у розділах дисертації. Виконання кожного із завдань супроводжувалося вдалим застосуванням сукупності адекватних наукових методів та методик.

Науково-теоретичну цінність має *перший розділ*, в якому цілісно представлено результати дослідження проблеми пропедевтики наукового мовлення молодших школярів у педагогічній теорії й практиці. Дисертантка

провела дослідницьку роботу на основі вивчення та аналізу достатньої кількості сучасних документів, наукової, науково-методичної літератури, у тому числі й зарубіжних джерел, серед якої більшість є опублікованими за декілька останніх десятиліть. Важливим орієнтиром для наукового пошуку дисертантки стали рамкові документи PISA, нормативні документи Нової української школи тощо, в яких серед інших завдань визначено необхідність активного впровадження дослідницької діяльності учнів, розвитку дослідницької компетентності.

Аналіз результатів проведеного дослідження дає підстави також стверджувати, що підхід здобувачки до висвітлення основних положень вирізняється ґрунтовністю, науковим стилем і міждисциплінарністю, в якому вдало інтегровані психологічні, педагогічні, лінгвістичні аспекти проблеми у контексті вітчизняних, європейських і світових студій. Зокрема, проблематика і висновки дослідження корелюються з перспективними ідеями педагогіки, методики, когнітивної психології, психолінгвістики, соціолінгвістики та інших суміжних дисциплін щодо зв'язку мовлення і мислення, пропедевтики наукового мовлення.

Відзначимо, що дисертантка запропонувала авторський підхід до пояснення термінів: *«наукового мовлення учнів»* як виду мовленнєвої діяльності, що пов'язаний з коректним використанням наукових термінів і наукового стилю комунікації тощо; *«наукового мовлення молодших школярів»* як специфічного виду мовленнєвої діяльності, що формується в процесі навчання, і характеризується використанням адаптованої наукової лексики, прагненням до логічного та об'єктивного викладу думок тощо.

З метою теоретичного осмислення наявних підходів до розуміння названих конструктів було проаналізовано лінгвістичні поняття «мова», «мовлення», «науковий стиль мовлення», які представлено у працях науковців. Також було узагальнено особливості, стильові ознаки, властивості наукового мовлення, його мету, функції, засоби, спираючись на державні вимоги компетентнісного підходу, практичний досвід й міжнародні вимоги з формування наукової грамотності.

Цінними є узагальнення дисертантки щодо висвітлення проблеми розвитку наукового мовлення учнів у процесі дослідницької діяльності та вивченні природничих дисциплін у зарубіжній педагогіці.

Вагомий акцент авторка зробила на розробку пропедевтичного підходу, реалізація якого дозволить забезпечити поступове засвоєння учнями основ наукового мовлення та створення передумов для подальшого розвитку їхньої наукової грамотності.

У контексті проведеного дослідження також було здійснено дефінітивний аналіз в іншій змістовій площині: «пропедевтика», «пропедевтика наукового мовлення молодших школярів», «дослідницька діяльність». Це дало можливість дисертантці потрактувати *«пропедевтику наукового мовлення молодших школярів»* як початковий етап систематичного процесу, спрямованого на формування у молодших школярів базових мовних, мовленнєвих, когнітивних та дослідницьких умінь.

Важливим у контексті проведеного дослідження є параграф 1.3, в якому було розглянуто проблему готовності учнів початкової школи до розвитку наукового мовлення у контексті компетентнісного підходу та їхніх вікових можливостей. Аналіз досліджень дозволив авторці зробити висновки щодо актуальності проблеми пропедевтики наукового мовлення молодших школярів, а також сенситивність молодшого шкільного віку для формування мовленнєвих і когнітивних (дослідницьких) умінь.

Позитивно оцінюємо *другий розділ*, в якому детально представлено результати теоретичного обґрунтування й реалізації педагогічних умов пропедевтики наукового мовлення молодших школярів у системі МАН України.

Варто відзначити, що авторка показала роль позашкільної освіти у розвитку дослідницьких навичок учнівської молоді, в тому числі й молодших школярів. Завдяки гнучкості та здатності до адаптації закладів позашкільної освіти створюється унікальне освітнє середовище для розвитку здібностей і обдарованості, розширення кругозору, поглиблення знань, активного залучення до наукових пошуків.

Зокрема, у дисертаційній роботі показано важливість МАН України як комплексної багаторівневої системи виявлення та підтримки талановитих учнів. Особливу цінність дисертації, на наш погляд, становить представлений досвід створення на базі НЦ «МАНУ» «Футурум» освітнього середовища для дітей молодшого шкільного віку з метою популяризації наукових знань і розвитку дослідницьких умінь.

На схвальну оцінку заслуговує параграф 2.2, в якому представлено педагогічні умови пропедевтики наукового мовлення молодших школярів у Дитячій академії «Футурум». Дисертантка сформулювала та обґрунтувала їх як спеціально спроектовану сукупність організаційно-педагогічних і дидактичних умов планомірного добору змісту, форм, методів навчання та організації освітнього процесу. Доцільною є логіка представлення кожної умови: з одного боку,

теоретичне пояснення, з другого боку, їх реалізація в освітньому процесі Дитячої академії «Футурум».

Привертає увагу параграф 2.3., в якому описана методика пропедевтики наукового мовлення молодших школярів. Її основоположні принципи у дослідницькій діяльності «Футурум» представлено відповідно до Типової освітньої програми для 3–4 класів закладів загальної середньої освіти (ред. О. Савченко). Також обґрунтовано методологічні підходи (текстоцентричний, діяльнісний та комунікативний), які авторка вважає ключовими для формування наукового мовлення молодших школярів у контексті дослідницької діяльності. Розроблений зміст навчальної діяльності суб'єктів освітнього процесу з розвитку наукового мовлення передбачає проведення навчально-дослідницького заняття «Футурум» відповідно до запропонованих дисертанткою послідовних етапів.

Дисертанта звернула увагу на можливостях когнітивних методів навчання для формування відповідних умінь у складі наукового мовлення. Також подано комплекс методів, прийомів, засобів і прикладів завдань для формування мовних, мовленнєвих, когнітивних і дослідницьких умінь молодших школярів. Методику пропедевтики узагальнено у вигляді структурної схеми.

Відзначимо, що методика, описана в роботі, була апробована на формувальному етапі дослідження на заняттях кожної предметної галузі навчання у «Футурум» через послідовну реалізацію наступних етапів: організаційного, мотиваційного, теоретичного, практичної діяльності, узагальнення та усвідомлення знань, рефлексії.

Логічним і обґрунтованим є *третій розділ* дисертації, в якому представлено результати дослідження ефективності пропедевтики наукового мовлення молодших школярів. Передовсім авторка подала кількісні та якісні дані проведеного емпіричного дослідження, спрямованого на вивчення педагогічних уявлень і ставлення вчителів до пропедевтики наукового мовлення молодших школярів; з'ясування труднощів, які виникають у процесі розвитку наукового мовлення в учнів; визначення їхніх запитів на професійне зростання. Так, узагальнення думок респондентів дозволило дисертантці констатувати переважно позитивне ставлення опитаних педагогів до необхідності раннього розвитку наукового мовлення вже на етапі початкової школи; розуміння ними значення високопрофесійної та цілеспрямованої роботи педагога тощо.

Дисертанткою було сформовано систему критеріїв (мовно-мовленнєвий, текстоцентричний та когнітивно-дослідницький) оцінювання розвитку наукового

мовлення молодших школярів; індикаторів і рівнів (високий (достатній), середній і низький) сформованості відповідних умінь.

Співставлення результатів констатувального і контрольного етапів засвідчило досягнення мети та виконання завдань дослідження. Так, порівняння результатів двох діагностик розвитку наукового мовлення учнів 3–4 класів показало позитивну динаміку в експериментальних групах порівняно з контрольними. Дисертантка детально описала в роботі отримані емпіричні дані, проілюструвала їх у діаграмах. Зокрема, в ЕГ1 рівень розвитку зріс з 56 % до 71 % (різниця 15 %); в ЕГ2 – з 70 % до 81 % (різниця 11%). У контрольних групах динаміка була нижчою: КГ1 – з 58 % до 68 %, КГ2 – з 61 % до 67 %. Водночас, аналітична робота щодо узагальнення результатів опитування учнів показала, що динаміка розвитку за окремими критеріями виявила істотні відмінності між експериментальними та контрольними групами.

Отримані та представлені у дисертаційній роботі дані педагогічного експерименту підтвердили гіпотезу про ефективність методики пропедевтики наукового мовлення за умов цілеспрямованого формування мовних, мовленнєвих, когнітивних і дослідницьких умінь у межах відповідної діяльності. Було доведено, що на розвиток наукового мовлення молодших школярів позитивно впливає низка закономірностей пізнавальної діяльності: сприйняття інформації за аналогією, її концептуальне усвідомлення, свідомий відбір лексики при побудові висловлювань з використанням готових граматичних структур, конструювання фраз на основі правил-зразків, а також візуалізація складної інформації та її структурування за допомогою схем.

Висновки до кожного розділу та загальні висновки є логічними та обґрунтованими, містять узагальнення та пропозиції дисертантки, можуть стати підставою для визначення наступних досліджень як у науковій освіті дітей і молоді, так і в пропедевтиці та розвитку наукового мовлення молодших школярів.

Додатки, укладені авторкою, конкретизують й поглиблюють виклад матеріалу, поданого у тексті дослідження.

Під час виконання дисертації аспірантка дотримувалася принципів академічної доброчесності. За результатами перевірки та аналізу матеріалів дисертації не було виявлено ознак академічного плагиату, елементів фабрикації та фальсифікації. Авторка подає коректні покликання на використані літературні джерела. Всі ідеї та наукові положення, викладені у дисертації Шевченко І.М., отримані авторкою особисто.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційного дослідження. У цілому, позитивно оцінюючи наукове і практичне значення отриманих дисертанткою результатів, звертаємо увагу на окремі *дискусійні положення* й висловимо деякі *побажання й зауваження* до наукової роботи:

1. У I розділі представлено погляди відомих учених з проблеми дослідження, подано прямі та непрямі цитати. У переважній більшості думки різних науковців співставлено, проаналізовано, прокоментовано, зроблено висновки. Проте в окремих випадках (н-д, С. 34; С.66 тощо) подані лише думки вчених у формі прямих цитат, без авторського коментаря та послідовного переходу до наступної думки, що свідчить про часткову реферативність, а не аналітичність викладу. Про це засвідчує також відсутність фраз «ми вважаємо», «поділяємо позицію», «вважаємо дискусійним» тощо. На нашу думку, варто було б більш критично та аналітично підійти до викладу матеріалу, чіткіше показати авторську позицію. Теоретичні викладки значно б виграли, якщо думки відомих дослідників коментувалися авторкою, чи навпаки піддавалися критичному аналізу та порівнянню.

2. Як позитив відмічаємо, що в I та II розділах авторка, узагальнюючи теоретичні положення, доповнює, ілюструє їх рисунками і таблицями. Водночас вважаємо, що частина таблиць є занадто громіздкими (табл. 1.1.1; 1.2.1; 2.2.1, 2.3.1, 2.3.2 тощо). З огляду на це, вони потребують змістового доопрацювання, упорядкування з метою досягнення лаконічності та структурованості, більш стислого і тезового подання інформації. Одним з можливих варіантів було б перенесення частини таблиць у додатки.

Водночас, вважаємо, що подані в роботі рисунки, які мали на меті показати певні зв'язки та взаємозалежності, є занадто простими для наукової роботи такого типу. Вони були б більш презентабельними за умови укладення, розширення, доповнення.

Наприклад, на С.70 подано Рис. 1.2.4. «Три рівні психічного відображення уявлень про світ». На наш погляд, він був би більш інформативним і презентативним, якщо б авторка декількома тезами розкрила кожен з названих рівнів. Вважаємо також технічного та змістового доопрацювання потребує Рис. 1.2.5. «Схематичне подання процесу пізнання на засадах когнітивної лінгвістики» (С. 71) тощо.

До того ж, більшість рисунків, діаграм, які подані в параграфі 2.3, потребують технічного вдосконалення, уточнення нумерації та приведення до єдиного стилю.

3. У параграфі 1.3. «Пропедевтика наукового мовлення у контексті вікових особливостей молодших школярів» подано визначення компетентнісного підходу. Вважаємо за доцільне також проаналізувати й представити визначення «компетентність» як наукової категорії, оскільки далі дається характеристика компетентностей відповідно до Державний стандарту початкової освіти та подаються тлумачення різних видів компетентностей (літературної, мовної, мовленнєвої, дослідницької тощо), які розробили сучасні науковці.

4. У другому розділі (пар 2.3, С.167) на Рис. 2.2.4. подана структурна схема методики пропедевтики наукового мовлення молодших школярів у дослідницькій діяльності, яка схематично відображає мету, принципи, етапи, методи організації формувального етапу дослідження. На наш погляд, дисертаційне дослідження виграло б і авторська методика була б представлена більш переконливо, якби схема була виконана більш технічно коректно і змістовно повно, відображала б усі ключові аспекти авторської пропозиції. Наприклад, подано одне завдання, яке, на наш погляд потрібно позиціонувати як мету. Не зовсім коректно представлені умови, які описані вище в параграфі 2.2. Загалом вважаємо, що структурна схема як модель має повністю відображувати всі компоненти запропонованої автором методики.

5. Для узагальнення результатів констатувального та контрольного етапів експерименту було використано статистичні методи, результати яких подано кількісно у відсотках та представлено схематично в таблицях і діаграмах. У той же час, вважаємо, що на завершальному етапі аналізу, для порівняння результатів, переконливого представлення позитивної динаміки варто було використати методи статичної оцінки гіпотези (наприклад, критерій Пірсона (χ^2)), що в поєднанні з іншими методами, гарантувало б достовірність та об'єктивність отриманих результатів.

Загальний висновок. Аналіз дисертації Шевченко І. М. на тему «Пропедевтика наукового мовлення молодших школярів у дослідницькій діяльності в системі Малої академії наук України» та публікацій дає підстави стверджувати, що виконане наукове дослідження є завершеним, самостійним науковим.

Дисертація повністю відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (з наступними змінами) та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової

установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України №44 від 12 січня 2022, а її авторка – Шевченко Ірини Миколаївни – заслуговує присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка», за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки».

Рецензент:

кандидат педагогічних наук, доцент,
старший науковий співробітник
відділу проектування розвитку обдарованості
Інституту обдарованої дитини
НАПН України

Олена ДЕМЧЕНКО